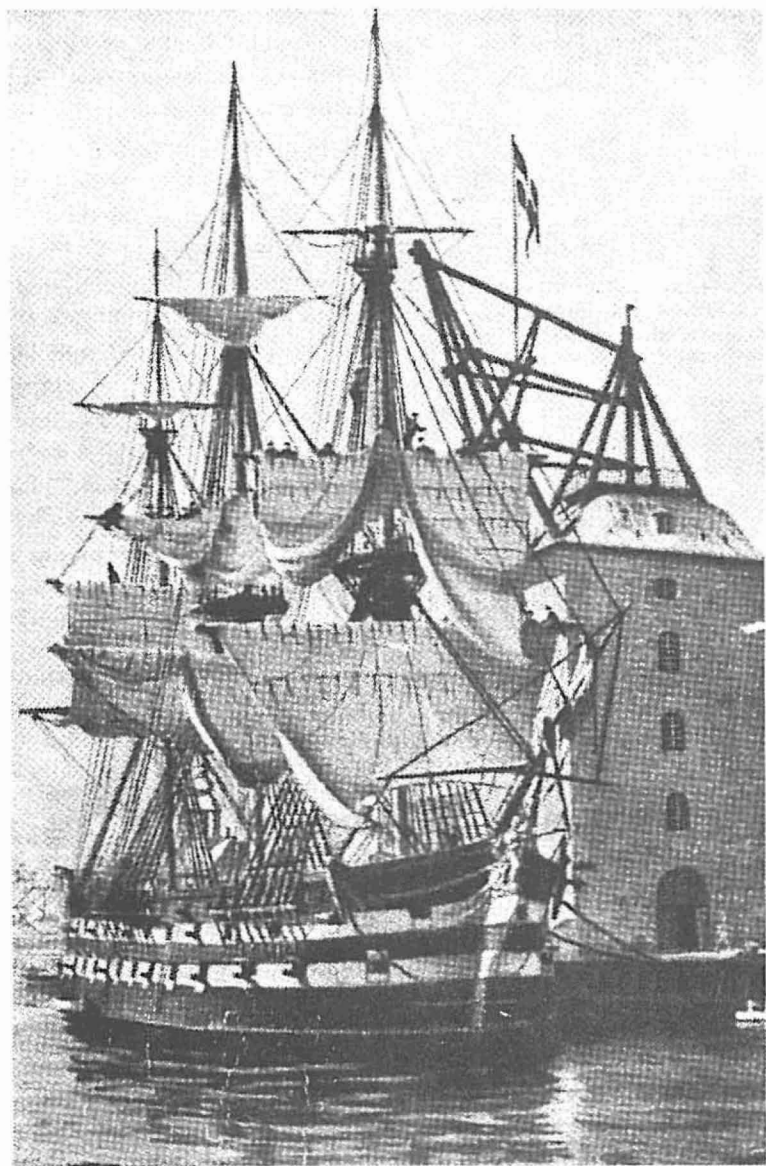

Marinehistorisk Tidskrift

JUNI 1976

9. ÅRGANG

NR. 2

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
juni 1976. 9. årg. nr.2

Udgives af
Marinehistorisk Selskab
Selskabet Fregatten Jyllands
Venner og Selskabet Orlogsmuseets Venner

Redaktion og ekspedition:
Cand.mag. Hans Chr. Bjerg
Jellerød Have 117
2980 Kokkedal, 02-86 18 28

Udsendes
4 gange om året til medlemmerne af de tre udgivende selskaber

Abonnement
kan tegnes gennem de udgivende selskaber eller ved henvendelse til ekspeditionen

Eftertryk
med kildeangivelse tilladt

Forsiden
forestiller linieskibet
DANNEBROG, søsat 1850, under tilrigning ved Nyholm Mastekran. Efter maleri af P.Sinding.

Den 5.marts 1976 afholdtes 25-års jubilæet for stiftelsen af Marinehistorisk Selskab. I denne forbindelse afholdtes en velbesøgt reception og foredragsaften, ligesom den marinehistoriske ekskursion til det svenske marinemuseum i Karlskrona ligeledes gennemførtes med maximalt deltagerantal. På den generalforsamling, der senere har været afholdt i dette selskab er kommandørkaptajn P. Wessel-Tolvig blevet nyvalgt til bestyrelsen.

For den, der arbejder med marinehistorisk organisationsarbejde er der meget at glæde sig over for tiden. Medlemstallet såvel inden for Orlogsmuseets Venner som Fregatten Jyllands Venner er steget betydeligt. Samtidigt er der indløbet melding om, at der nu som led i de arbejdsløshedsbekæmpende foranstaltninger er blevet stillet 150.000 kr. til rådighed for fregatten Jylland, således at helt nødvendige arbejder på dette nationale klenodie nu kan sættes i gang.

Hans Chr. Bjerg

KADET DOLKEN - EN KORREKTION

I forrige nr. af Marinehistorisk Tidsskrift bragtes som vignet en illustration af den dolk med bandoler, som benyttes af kadetterne ved Søværnets Officersskole. Illustrationen og teksten til denne var hentet fra den nye bog om Søværnets Officersskole 1951-76. Der var her angivet, at dolken blev reglementeret 1822. Dette er imidlertid forkert. Kommandørkaptajn Borg har i sin bog om Den danske marines uniformer gennem tre århundreder påvist, at dolken først reglementeredes 1848, men har været kendt fra 1820'erne. Jeg beklager, at teksten ikke kontrolleredes inden den lånte illustration blev gengivet i Tidsskriftet. De mange henvendelser angående det forkerte årstal har imidlertid glædet mig som redaktør, idet de viser, at Tidsskriftet læses og læses med kritisk sans! Tak for henvendelserne!

Hans Chr. Bjerg

R E F E R A T

Selskabet Fregatten Jyllands Venner har afholdt ordinær generalforsamling i Fjernkendingskolen på Holmen, Torsdag den 18. marts 1976, kl. 19,00. Der var mødt ca. 30 af medlemmerne.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.
 2. Aflæggelse af årsberetning.
 3. Aflæggelse af regnskab til godkendelse og decharge.
 4. Valg til bestyrelse:
 - a. A.V. Skjødt og H.C. Bjerg afgår efter tur jf. vedtægternes § 3 stk.3.
 - b. V. Topsøe-Jensen ønsker at udtræde af bestyrelsen.
 - c. V. Topsøe-Jensen har fremsat følgende forslag:

"Da den siddende bestyrelse har stillet deres mandater til rådighed, foreslås valg af ny bestyrelse".
- NB: Det bemærkes, at bortset fra ovennævnte har bestyrelsen for nærværende ikke stillet sine mandater til rådighed.
5. Fremsat forslag af E. Friisager: "Principbeslutning".
 6. Valg af statsautoriseret revisor.
 7. Eventuelt.

ad pkt. 1. Til dirigent var foreslået ekspeditionssekretær Troels Larsen, der blev valgt enstemmigt og derefter konstaterede generalforsamlingens lovlighed.

Efter indhentet bemyndigelse fra generalforsamlingen optoges handlingerne på bånd til støtte for stenografisk referat, hvoraf der bringes følgende uddrag:

ad pkt. 2. De væsentligste punkter i formandens beretning resumeres som følger:

- a. Selskabets medlemstal er ca. 325 imod ca. 245 ved sidste års generalforsamling. Besøgstal på fregatten var i 1975 ca. 52000. Efter skoleferien 1975 besøgte fregatten af ca. 45 skoler. Besøgstallet i 1974 var ca. 53000.
- b. Fregatten er blevet lettet for en del overflødig ankerkæde og andre tunge vægte. Afskærmning mod regnvands indtrængen er blevet forbedret. Ny lænsepumpe er blevet installeret. Fregatten flyder stadig ubesværet.

- c. En del opklaring, rengøring, maling, reparationer er udført og publikumsvenlige foranstaltninger er truffet i særdeleshed med henblik på sommerens udstilling 1975. Til denne blev ombordbragt bl.a. to af fregattens oprindelige kanoner, nogle mandskabsbakker monteredes med skaffeborde, kistebænke og op-hængte køjer. Lukafer møbleredes og udstillingsmontrer med sejlmager- og skibstømrergrej m.m. blev opstillet. Formanden fandt anledning til at rette en tak til Søværnet og de mange, der ved ydelser og personlig indsats havde gjort det muligt at etablere udstillingen, som åbnedes 20. juni under festlige for-mer med deltagelse af bl.a. Søværnets Tambourkorps. Denne ud-stilling var tilrettelagt af konservator Topsoe-Jensen, der høstede megen anerkendelse herfor.
- d. Efter anmodning fra sognepræsten i Ebeltøft har der i juli måned ombord været afholdt 3 velbesøgte gudstjenester afvik-let efter orlogsskibs-ceremoniel med klokkelyd etc. Dette ar-rangement har vakt så stor tilfredshed, at det kan forventes gentaget i kommende tid.
- e. Souvenirsalget er i fortsat fremgang bl.a. med nye genstande. En særlig souvenirbod er blevet etableret, hvor de til købs værende genstande er udstillet.
- f. En del effekter fra sommerens udstilling blev i en periode i januar-februar 1976 fremvist i Sparekassen SDS lokaler på strøget i København som en udstilling over temaet "Orlogs-skibsbygning for 100 år siden".
- g. Økonomisk hviler driften stort set i sig selv. I forbindelse med sommerudstillingens åbning blev entré-afgiften forøjet til 5 kr. for voksne, 2 kr. for børn, hvilket tilsyneladende ikke har influeret på besøgstallet, og i øvrigt må siges at ligge i underkanten af andre museers forøgede entré-afgift. Der er modtaget det sædvanlige bidrag fra tipsmidlerne på 20000 kr. En opfordring ved juletid fra fællesudvalgets kas-serer om ekstra bidrag, som kunne fradrages på skattebillet-ten, har givet ca. 8000 kr. Efter ihærdigt arbejde er det op-nået, at der på finansloven for i år er optaget forslag om en tildeling på 20000 kr. med udsigt til lignende tildeling de kommende 3 finansår. Det er ikke så meget beløbets størrelse som tilstedeværelsen på finansloven, der er afgørende. I for-bindelse med de arbejdsfremmende foranstaltninger har Ebeltøft søgt og fået bevilget ca. 17000 kr., der medgik til etablering

af sommerens udstilling. Umiddelbart før generalforsamlingen er det blevet oplyst, at man ligeledes i forbindelse med de arbejdsfremmende foranstaltninger vil kunne påregne at modtage ca. 150000 kr. Dette beløb vil, i samråd med Nationalmuseets skibsbevaringskyndige, blive anvendt til at fjerne taget over agterskibet og til at foretage den fornødne reparation af dækket herunder.

- h. Mere langtidssigtende, som indledende fase for videre restaurering, arbejder bestyrelsen med en plan om en doksætning af fregatten, muligvis en flydedok.
- i. Den lidt komplicerede organisationsform, hvor fællesudvalget har overladt den praktiske drift af fregatten til venneskabet som et slags forretningsudvalg, søges forenklet gennem velvillig assistance fra HRS. N.Klerk, der har påtaget sig arbejdet vederlagsfrit. Forenklingen i organisationsform vil muligvis medføre, at man i fuld forståelse med formanden for fællesudvalget, direktør M.Lichtenberg, får viceadmiral Thorstrup til at stille sig i spidsen for fregatarbejdet.

I forbindelse med årsberetningen foreslog dirigenten behandling af pkt. 5, der havde tilknytning til beretningens redegørelse for nærmeste målsætning. Direktør Friisager uddybede sit forslag, der omfattede spørgsmålene: I hvilket omfang vil vi have fregatten retableret? Hvor skal den placeres? Hvorledes skal organisationsstrukturen være? Direktør Friisager stillede forslag om, at der stilles krav til bestyrelsen om inden 1.oktober 1976 at afholde ekstraordinær generalforsamling med dagsorden: Principbeslutning.

Efter en del indlæg, hvor det bl.a. blev påpeget, at man ikke kan vedtage en sådan principbeslutning med den nuværende organisationsform og givne beføjelser og at derfor HRS. Klerks forslag måtte afventes og behandles, blev Friisagers forslag sat under afstemning. På grund af stemmelighed bortfaldt forslaget, idet formandens stemme var afgørende, hvorefter beretningen godkendtes.

ad pkt. 3. Regnskabsaflæggelsen (regnskabet er aftrykt omstående) gav anledning til nogen diskussion, idet konservator Topsøe-Jensen havde en del indvendinger og stillede bl.a. forslag om fornyet revision. Efter forskellige indlæg foretoges afstemning og regnskabet blev godkendt med 23 stemmer mod 3, hvormed decharge blev givet og Topsøe-Jensens forslag forkastet.

ad pkt. 4. De to afgående bestyrelsesmedlemmer (Skjød og Bjerg) erklærede sig villige til at modtage genvalg. Da der ikke var andre forslag blev de genvalgt.

Det toges til efterretning, at Topsøe-Jensen udtrådte af bestyrelsen.

Topsøe-Jensens forslag om valg af ny bestyrelse blev afvist af dirigenten, idet det simpelthen ikke kunne behandles, da bestyrelsen rent faktisk ikke har stillet mandaterne til rådighed. Da vedtægterne fastsætter afgang efter tur, vil forslag om bestyrelsesmedlemmers fratræden inden valgperiodens udløb kun kunne gennemføres efter reglerne om vedtægtsændringer.

Bestyrelsen er derimod indstillet på, når nyt organisationsforslag foreligger, at indkalde til en ekstraordinær generalforsamling for opnåelse af tillidsvotum for det fortsatte arbejde eller for valg af ny bestyrelse.

ad pkt. 6. Den statsautoriserede revisor genvalgtes.

ad pkt. 7. Direktør Friisager fremlagde som kasserer for fællesudvalget enkelte oplysninger om det endnu ikke afsluttede regnskab (fællesudvalgets regnskabsår er finansåret) og meddelte i øvrigt, at han fra 1.april d.å. fratrådte som kasserer og samtidigt udtrådte af selskabets bestyrelse.

Fra et bestyrelsesmedlem blev der rettet en tak til den tilsynsførende på fregatten, der udfører sit arbejde med overordentlig stor interesse og energi.

Direktør Lichtenberg - formand for Fællesudvalget - trak linierne i fregattens historie op, såvel tiden i aktiv tjeneste som den omtumlede tilværelse derefter. Henvisende til, at fregatten er et helt enestående musealt klenodie, som burde finde støtte i en langt bredere kreds end selskabets medlemmer, rettede direktør Lichtenberg en indtrængende appel til dem, der er engageret i fregat-sagen om i samdrægtighed at fortsætte bestræbelserne for at bevare det historiske orlogsskib.

Herefter afsluttedes generalforsamlingen og formanden rettede en tak til dirigenten.

Selskabet "Fregatten Jyllands Venner"

Regnskab for tiden 1. januar - 31. december 1975

INDTÆGTER

Beholdning den 1. januar 1975:

Likvide midler	34.331,89	
165.000 kr. obligationer, kursværdi ...	<u>85.087,50</u>	119.419,39
Medlemskontingent		8.020,00
Gaver		925,00
Renter		14.020,03
Modtaget tilskud af tipsmidler	20.000,00	
- Skænk til Fællesudv. for Fregatten		
Jyllands Bevarelse	<u>20.000,00</u>	0,00
Kursgevinst ved udtr. af obligationer		1.483,78
Kursregulering af obligationsbeholdning		<u>7.115,00</u>
		<u>Kr. 150.983,20</u>

UDGIFTER

Marinehistorisk Tidsskrift (1973)		1.800,36
Forskellige udgifter:		
Porto og kontorartikler	1.317,53	
Maskinskrivn., duplikering o.l.	1.456,00	
Rejse- og mødeudgifter	1.245,85	
Depotgebyr	330,00	
Revision 1974	500,00	
Diverse	<u>195,95</u>	5.045,33
Beholdning den 31. december 1975:		
Kassebeholdning	214,04	
Postgirokonto	2.842,05	
Handelsbanken, anfordring	11.818,79	
" , opsigelse	<u>37.060,13</u>	
		51.935,01
Obligationer, nom. 164.000 kr. til		
kursværdi jfr. omstående oversigt	<u>92.202,50</u>	144.137,51
		<u>Kr. 150.983,20</u>

Foranstående regnskab er opstillet af os på grundlag af selskabets kassebog, som vi har revideret. Vi har kontrolleret beholdningernes tilstedeværelse.

København, den 24. februar 1976

 REVISIONS- OG FORVALTNINGS-INSTITUTET
 AKTIESELSKAB

 Victor Rasmussen
 statsaut.revisor

 Christoffersen
 statsaut.revisor

Vedtægter
for
Selskabet "Fregatten JYLLAND's Venner"

§ 1

- 1) Selskabet er stiftet den 1. juli 1936.
- 2) Selskabets navn er "Fregatten JYLLAND's Venner".
- 3) Selskabets hjemsted er København med afdeling i Ebeltoft.
- 4) Selskabets formål er - i samarbejde med offentlige myndigheder og private institutioner eller personer - at søge Fregatten JYLLAND bevaret som et historisk minde om sejlskibstiden på linie med bygværker af national og kulturhistorisk værdi.
- 5) Formålet søges fremmet ved som medlemmer i selskabet at samle en kreds af interesserede, der vil støtte sagen økonomisk enten gennem et fast årligt bidrag eller et bidrag een gang for alle.
- 6) De indkomne midler skal - efter bestyrelsens bestemmelse - anvendes dels til agitation - direkte eller indirekte ved oplysende indlæg i presse, tidsskrifter o.lign., dels til foranstaltninger, der kan øge publikumsbesøget på fregatten, og dels til vedligeholdelses- og videre restaureringsarbejder.
- 7) Såfremt der til specielle formål i et år agtes anvendt beløb ud over selskabets løbende indtægter, skal dette - såfremt beløbet overstiger 1/3 af selskabets formue - godkendes af en generalforsamling med 2/3 af de afgivne stemmer for forslaget, efter at dette har været anført på dagsordenen.

§ 2

- 1) Det årlige medlemskontingent fastsættes af generalforsamlingen og er foreløbig ansat til mindst kr. 35 pr. år.
- 2) Mod erlæggelse af mindst kr. 200 een gang for alle kan enhver erhverve livsvarigt medlemskab.
- 3) Bestyrelsen kan udnævne æresmedlemmer, dog skal udnævnelsen hertil være vedtaget enstemmigt af bestyrelsen. Æresmedlemmer er kontingentfri.

- 1) Selskabet ledes af en bestyrelse på indtil 12 medlemmer, der vælges af generalforsamlingen.
- 2) Bestyrelsen har ret til at supplere sig inden for nævnte maksimumstal, men hver suppleant skal godkendes af den nærmest påfølgende generalforsamling.
- 3) Hvert år fratræder efter tur 2 medlemmer af bestyrelsen. Genvalg kan ske.
- 4) Bestyrelsen vælger af sin midte en formand, en næstformand og en kasserer.
- 5) Det tilstræbes, at 2 medlemmer af bestyrelsen er bosat i Ebeltoft.
- 6) Bestyrelsen er ansvarlig over for generalforsamlingen for sin ledelse af selskabet.

§ 4

- 1) Formanden fordeler arbejdet imellem bestyrelsens medlemmer og varetager i øvrigt den daglige ledelse af selskabets anliggender for så vidt angår ordinære dispositioner.
- 2) Formanden, næstformanden og kassereren kan to i forening tegne selskabet.
- 3) Kassereren har eneprokura over for girokontoret. Girobeholdningen må aldrig overstige kr. 2.000,-. Overskydende beløb skal indsættes i bank eller anbringes i værdipapirer efter bestyrelsens bestemmelse. Kassereren er dog berettiget til at meddele et andet medlem af bestyrelsen fuldmagt til alene at trække selskabets girokonto.
- 4) Selskabets regnskabsår er kalenderåret.

§ 5

- 1) Selskabets øverste myndighed er generalforsamlingen, der træffer alle afgørelser i selskabets anliggender, der ligger ud over, hvad bestyrelsen kan afgøre.
- 2) Generalforsamlingen afholdes hvert år inden 1.april i København eller Ebeltoft.
- 3) Indkaldelse til generalforsamling skal ske ved skriftlig meddelelse til selskabets medlemmer med mindst 14 dages varsel.

- 4) Ekstraordinær generalforsamling kan indvarsles, når mindst 25 medlemmer skriftligt kræver det, eller når 3 bestyrelsesmedlemmer kræver det. Dagsordenen skal motiveres, og kun den kan behandles på den ekstraordinære generalforsamling.
- 5) På den ordinære generalforsamling er dagsordenen følgende:
 - 1) Valg af dirigent.
 - 2) Formanden aflægger beretning om selskabets virksomhed i det forløbne år.
 - 3) Kassereren forelægger det reviderede og afsluttede regnskab for det forløbne år.
 - 4) Valg til bestyrelsen.
 - 5) Valg af en statsautoriseret revisor.
 - 6) Eventuelt.
- 6) Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal indsendes til formanden senest 1. marts.
- 7) Alle beslutninger på såvel den ordinære som den ekstraordinære generalforsamling afgøres ved simpel majoritet uanset de mødendes antal, bortset fra de i nærværende vedtægter specielt nævnte tilfælde, hvor der kræves kvalificeret majoritet. Hvis stemmerne er lige, er formandens stemme afgørende.
- 8) Beslutninger om ændring af selskabets vedtægter kan kun ske, når 2/3 af de afgivne stemmer er for det fremsatte forslag, der skal nævnes specielt i dagsordenen og være fremlagt på selskabets kontor.

§ 6

- 1) Selskabet kan kun opløses ved indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling med dette ene punkt på dagsordenen. Til beslutningens vedtagelse kræves 2/3 af de afgivne stemmer for forslaget. I tilfælde af selskabets opløsning kan selskabets nettoformue anvendes til støtte for formål, der er beslægtet med det opløste selskabs oprindelige formål f.eks. ved at lade udføre en model af Fregatten JYLLAND, som udstilles offentligt tilgængeligt, eller anvendes til støtte af trængende søfolk, alt efter den til den tid siddende bestyrelses nærmere enstemmige beslutning.

KONTAKTUDVALGET FOR DANSK MARITIM

HISTORIE- OG SAMFUNDSFORSKNING

Frankrigsgade 76, 2300 S. Giro: 8 25 90 11

Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning blev nedsat på den danske maritimhistoriske konference i marts 1974.

Udvalget er et arbejdsudvalg og har først og fremmest til opgave at arrangere konferencer, fortrinsvis afholdt hvert andet år.

Endvidere skal udvalget efter evne stå til rådighed som kontaktorgan for maritim historie- og samfundsforskning samt holde alle interesserede orienteret om igangværende forskning inden for dette område.

Endelig har kontaktudvalget konkret arbejdet med en forskningsoversigt, en såkaldt "Hvem forsker hvad", hvori forskere - amatører som professionelle - kort har angivet, hvad de arbejder med. Kontaktudvalget udarbejder og udgiver årligt en bibliografi, en bredt anlagt fortegnelse over enkeltpublikationer og artikler indenfor vort emneområde. Sluttelig løber et projekt omkring en "Guide til maritimt kildemateriale", en kortfattet oversigt over, hvilket materiale arkiver, museer, biblioteker, enkeltpersoner og evt. erhvervsvirksomheder ligger inde med.

Efter den sidst afholdte konference i dagene 26.-28. marts 1976 består udvalget af:

Jørgen H. Barfod
Hans Chr. Bjerg
Jørgen Burchardt
Ole Crumlin-Pedersen
Liselotte Mygh
Anders Monrad Møller
Gunnar Olsen
Holger Munchaus Petersen
Alan Hjorth Rasmussen
Birger Thomsen

Af udvalgets publikationer foreligger så længe oplag haves følgende til en enhedspris af kr. 12,50:

Rapport fra Konference 1974
Hvem forsker hvad 1975
Årsbibliografi 1974
Guide til maritims kildemateriale,
hefte 1, 1976.

Interessekredsen - åben for enhver - modtager for et årligt abonnementsgebyr årsbibliografien samt øvrige publikationer efterhånden, som de udkommer, - og vil automatisk blive indkaldt til næste konference.

For 1976 er abonnementsgebyret kr. 20,00 og årsbibliografien for 1975 er netop udkommet.

På den 2. danske maritimhistoriske konference 26.-28. marts 1976 vedtoges nedenstående retningslinier.

KONTAKTUDVALGET FOR DANSK MARITIM HISTORIE- OG SAMFUNDSFORSKNING.

§1:

Udvalgets formål er at fremme den maritime historie- og samfunds-forskning i Danmark i samarbejde med officielle institutioner og private sammenslutninger, der falder inden for dette emneområde, samt enkeltpersoner.

Formålet søges gennemført ved at koordinere eksisterende forskningsprojekter, at igangsætte eller stimulere nye forskningsinitiativer og at tilvejebringe hjælpemidler eller centrale kortoteker til brug for maritime historie- og samfundsforskere for at fremme og effektivisere disses forskningsmuligheder.

§2:

De fornødne midler til Udvalgets virksomhed søges tilvejebragt ved opnåelse af bidrag fra institutioner, organisationer, virksomheder, legater etc. samt Udvalgets interessekreds (jfr. § 6).

§3:

Udvalget arrangerer så vidt muligt hvert andet år en konference for dansk maritim historie- og samfundsforskning. Der må dog højst hengå 4 år mellem to på hinanden følgende konferencer.

Konferencens afholdelse meddeles i relevante blade og tidsskrifter inden for det maritime historie- og samfundsforskningsområde.

Alle interesserede kan deltage i konferencen.

§4:

Udvalget fremlægger til godkendelse ved hver konference (jfr. § 3) beretning for virksomheden i perioden siden sidst afholdte konference samt et revideret regnskab. Det reviderede regnskab fremsendes til de til konferencen tilmeldte senest 14 dage før. Konferencen vælger 1 statsaut. revisor eller 2 deltagere til at forestå revisionen af regnskabet.

§ 5:

Udvalget består af mindst 5 og højst 10 medlemmer, der vælges på den i § 3 nævnte konference af de anmeldte deltagere.

Udvalgets medlemmer afgår ved hver afholdelse af den i § 3 nævnte konference.

Udvalget kan i perioden mellem to konferencer supplere sig efter behov.

Udvalget konstituerer sig selv og bestemmer selv sin forretningsorden. Principielt vælges ingen til Udvalget som repræsentant for en bestemt institution eller interesse, men ved sammensætningen af Udvalget søges den maritime historie- og samfundsforsknings

forskellige områder, aktiviteter og niveauer repræsenteret, ligesom der søges tilvejebragt en passende fordeling af maritime historie- og samfundsforskere i Udvalgets medlemskreds.

§ 6:

I forbindelse med Udvalgets virksomhed opretholdes kontakten med en interessekreds, som for et af Udvalget fastsat årligt gebyr abonnerer på Udvalgets udgivelser og som automatisk indkaldes til konferencen.

§ 7:

Ændringer til disse retningslinier samt Udvalgets opløsning kan besluttet med almindeligt flertal på en af de i § 3 nævnte konferencer.

Ved opløsning overgives evt. økonomiske midler samt andre aktiver til en institution eller sammenslutning, hvor disse vil kunne anvendes i overensstemmelse med Udvalgets formålsparagraf (§ 1).

marts 1976

Selskabet Fregatten Jyllands Venners bestyrelse består p.t. af:

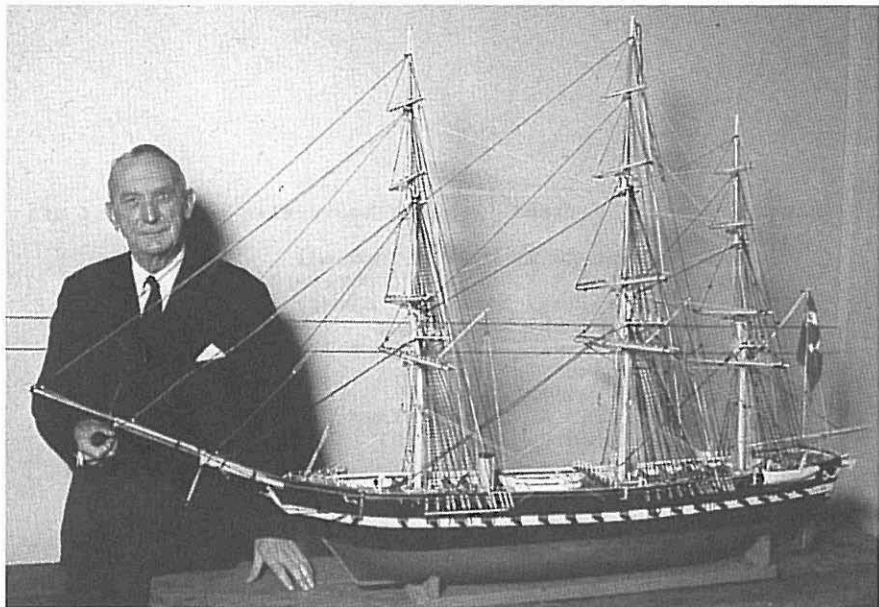
Kommandørkaptajn K. Hertz (formand)
Oberstløjtnant A.V. Skjødt (sekretær)
Arkivar, cand.mag. Hans Chr. Bjerg
Overlæge J. Hornbeck Baastrup
Direktor E. Friisager (indtil 1.7.1976)
Politiassistent S.A. Jensen
Kommandør E.V. Jørgensen
Kaptajnløjtnant A. Rust Nielsen
Civilingeniør H.E. Raun

IN MEMORIAM

Med konservator V.Topsoe-Jensen er en markant profil forsvundet fra Søværnet, hvor han gennem mange år med enestående flid og dygtighed opbyggede marinens museale Våbensamling, der opnåede international beundring som en af verdens fineste samlinger. Som søn af Holmens gamle chef, kontreadmiral Th.Topsoe-Jensen, var det naturligt for ham efter et åremål i civilt virke at søge tilbage til søetaten, hvor han ud over ledelsen af museet løste talrige specialopgaver. Topsoe-Jensen var en af vore mest vidende om fortidens krigsskibe, søværnets våben og søkrigshistorien i øvrigt. Ingen, som af Topsoe-Jensen er blevet vist rundt i Bohlendachhuset på Holmen, vil nogen sinde glemme den suveræne fortæller og fremviser af skattene i samlingen. Som næstformand i Selskabet Fregatten Jyllands Venner igennem mange år udførte Topsoe-Jensen et meget stort arbejde. Han arrangerede udstillinger, fik overført nogle af fregattens originale kanoner fra Kronborg til fregatten, ligesom det var hans store ønske at se fregatten genrejst, og han arbejdede ihærdigt herfor til det sidste. For såvel søværnet som fregatsagen er Topsoe-Jensens bortgang et meget stort tab. Det samme gælder adskillige andre foreninger, som trak på Topsoe-Jensens ekspertice. Også Topsoe-Jensens mange venner i og uden for søværnet vil sørge dybt over, at vi ikke mere skal møde denne helstøbte, fascinerende og dynamiske personlighed. En stor og er segnet. Æret være Viggo Topsoe-Jensens minde!

E.Friisager

(tillige bragt i Berlingske Tidende 31.marts 1976)

LAD TINGENE TALE

af

F.H. KJØLSEN

Maaske maa man betegne mit arbejdsværelse som noget i retning af et raritetskabinet, præget som det er af ting jeg igennem et langt liv har samlet paa og interesseret mig for, og hvis tilstedeværelse ofte sætter min fantasi i bevægelse.

Der er nu for eksempel de 2 elegante kadetkaarder, der hænger over kors paa væggen, og som efter eksperters udsagn stammer fra 1700-tallet - de smaa solvovundne fæster har passet til en drengehaand, og af klingerne der er smukt graverede, er den ene en saakaldt Colichmarde klinge, den anden har en lige, forniklet klinge. De er forsynet med nummer, den ene med nr. 16, den anden med 36, og der var ialt 62 numre i kompagniet i 1704.

Det vides, at søkadetternes bevæbning fra korpsets oprettelse i 1701 bestod af kaarde med skede af rødt klæde, som blev baaret i et guldgalloneret skulder-bandoler. I 1800 indførtes det stadig reglementerede sorte bandoler med et metalanker, oprindelig som et kaardegehæng, senere som sabel og dolkegehæng, og fra 1869 har alle søkadetter baaret dolk i dette bandoler, som de gør det den dag i dag.

Hvad skulle nu tale imod den antagelse, at den ene af mine kaarder i sin tid har været baaret af Peter Jansen Wessel, da han var søkadet paa Bremerholm i aarene op til 1711, hvor han blev udnævnt til underløjtnant? Ganske vist blev han allerede i 1716 ophøjet i adelstanden under det pompose navn Peter Tordenskiold, men hvem vil i dag kunne bevise, at han ikke tidligere under sin tjeneste i Søe-Cadet Compagniet netop har baaret den ene af mine to kaarder?

Flankerende døren staar to Partisaner eller Liljer, som disse Hellebarder kaldtes. De stammer fra hæren, oprindelig som vaaben for underofficerer i 1700-tallet og kom til søetaten med soldaterbesætningen paa fæstningen Christiansø, der overgik til marinen i 1769. Her skulle de benyttes til forsvar, men blev afleveret til flaadens arsenal i 1820'erne og anvendtes derefter til skildvagtsbevæbning, og Holmens uniformerede haandværkerkorps havde den i brug ved parader for kongen helt op til Christian IX's guldbryllop i 1892. De er mærket med henholdsvis "SRFI", d.v.s. Sjællandske Regiment 6' Kompagni og vaabenets nummer, og "D LRD No. 11",

hvilket er Dronningens Livregiment, D staar for 4'kompagni, og 11 er vaabenets nummer.

Ifølge skibslågen Drachmanns memoirer blev skildvagtsvaaben anvendt ombord i linieskibet SKIOLD paa dets togt i 1836, hvor posten udfor chefens kahyt var bevæbnet med en Lilje. Denne skildvagt var indekserceret i flere honnorgreb, og saaledes fik en løjtnant, der passerede, et stød i dækket med Liljen i udstrakt højre arm, en kaptajnløjtnant fik to stød og chefen tre.

Man har talt om, at den legendariske nordmand Drakenberg, der efter sigende blev 146 aar gammel og levede et eventyrligt liv under 7 danske konger, skal have været bevæbnet med en saadan Lilje, da han gjorde tjeneste i flaaen som højbaandsmand. Teoretisk er dette muligt, men da hans tjeneste i marinen væsentlig faldt under Den Store Nordiske Krig og han tog sin endelige afsked i 1767 og døde 1772, anser jeg dette for tvivlsomt.

Efter 1807 hvor englænderne ikke alene bortførte vore orlogsskibe, men ogsaa tømte flaadens arsenal for praktisk talt alt inventar, blev en del rytterpallasker, der var fremstillet i Frederiksværk paa Christian VII's tid overtaget fra hæren. Ved den lejlighed blev de forkortet 6 tommer, saaledes at de ogsaa kunne bruges som skibshuggerter nede paa et lavt batteridæk. De havde svære metalfæster, som var store nok til en rytterhandske, og dragonpallasken som var tveægget, havde det danske vaaben som parerplade, hvorimod hestgardistvaabenet havde udhugget parerplade med enægget forniklet klinge. - Et eksemplar af hver af disse gamle pallasker har jeg ogsaa daglig for øje.

I 1836 blev fæstet til disse vaaben omdannet og er benyttet sammen med andre huggerter af forskellige modeller i flaaen lige til 1882, da skibssablen blev indført. Dette langt lettere vaaben har parerplade med kronet anker og greb af hajskind og blev anvendt helt op til 2. Verdenskrig. Det var med disse sabler, at vi kadetter i sin tid oplærtes til at "esplanonere", d.v.s. slaa nogle mærkelige sving med sablen for at tilintetgøre en fjende, der entrede skibssiden; at denne yderst vanskelige eksercits nu er afskaffet er forstaaeligt.

Flere af disse skibshuggerter hører ogsaa til i min samling, deriblandt et par af de saakaldte "Lovehoveder", som var sabler, hvis fæste var formet som et løvehoved, og som underofficererne bar i skuldergehæng.

Hvilke træfninger disse forskellige huggerter har været med i, kan ikke med sikkerhed fastslås i dag, men lader jeg her fanta-

sien spille, forestiller jeg mig, at dragonpallasken kan have tilhørt en af de sjællandske dragoner, som under oberst von Köller besatte Christiansborg og var med til at arrestere Struensee den 17. januar 1792 efter maskeballet.

Andre kan have været i aktion baade i Kanonbaadskrigen, i felttogene 1848-50 og i 1864, vor sidste kamp for Sønderjylland. En af Lovehovederne har den kække baadsmand Sørensen muligvis baaret, - han der var med da linieskibet CHRISTIAN den OTTENDE sprang i luften ved Egernforde i 1849, og som gav det gode svar til capitainlieutenant Donner, den eneste danske soofficer som var gaaet over til Insurgenterne, da denne henvendte sig til Sørensen og noget indsmigrende spurgte: "Kender Du mig ikke igen, Christian" ? Hvortil denne kort svarede: "Jo, men forbandet nødig" !

Et par marinekikkerters eller teleskopers fra tiden før dobbeltkikkerten kom i brug har deres historie; de er af messing og maales udtrukket ca. 1 meter og hørte i sejlskibstiden til enhver søofficers udrustning. Den ældste er forsynet med en ferniseret takling i stedet for læderhylster og bærer inskriptionen O.C.Hammer og har tilhørt min morfader, der sandsynligvis allerede som secondlieutenant har haft den med paa orlogsbriggen ØRNEN's togt i 1845 til Afrikakysten og Vestindien. Paa Guldkysten var Hammer fører af landgangskompagniet, som tog negerkongen Adum af Aquapim og hans minister til fange, som begge førtes med briggen til Kastellet i København.

Da Hammer deltog i første slesvigske krig som næstkommanderende for vore maritime styrker paa Sønderjyllands vestkyst, har kikkerten sikkert gjort sin nytte under indtagelsen af Højer og Pelworm og ved forsvaret af Frederiksstad under oberstløjtnant Helgesen i 1850. Ligesaa har den været i brug, da Hammer i 1864 blev chef for forsvaret af Vesterhavsoerne. Fra Før har han kunnet spejde ud efter Suensons eskadre, som han skulle have forbindelse med før og efter slaget ved Helgoland den 9. maj, ligesom kikkerten har haft sin mission ved kanonbaadstræfningerne, da Hammer holdt Vesterhavsoerne som eneste ubesatte danske omraade mod den preussisk-østrigske overmagt indtil dagen før vaabenhvilen.

Paa kikkerten kan man ogsaa læse navnet paa Hammers ældste søn, F. Hammer, den senere kommandør Frits Hammer, min morbroder efter hvem jeg arvede den, hvorfor ogsaa mit navn F.Hammer Kjølse staar anført paa denne lange kikkert, som jo ikke mere benyttes til søs.

Paa den anden marinekikkert af nogenlunde samme type, men med l  derhylster staar indgraveret "Soofficerssskolens Pr  cisionspr  mie R.H. Kjolsen 1880", en kikkert som min fader fik ved sin officersudn  vnelse, fordi han i sine 4 aars kadettid altid var mødt præcis. Som kuriosum kan nævnes, at min egen pr  cisionspr  mie, en soofficersdolk, ogsaa har fundet sin plads her, og paa den staar "Kadetskolens Pr  cisionspr  mie 1914 Kadet F.A.H. Kjolsen". Ved siden af den hænger en anden lille officersdolk, ældre og mere interessant, idet den var ombord i skruekorvetten HEJMDAL, der deltog i Slaget ved Helgoland, hvor Suensons eskadre kæmpede sejr- rigt mod den østrigsk-preussiske flaadestyrke under von Tegetthoff. Den blev her baaret af reservel  jtnant Hans Christian Sneedorff Kr  ger, født 1838 paa Trekroner, hvor faderen Johan Christian Kr  ger var næstkommanderende og fik den smukke lille dolk, da han blev officer i 1823.

Paa grund af slægtskab arvede min fader dolken ved sin officersudn  vnelse i 1880, og jeg fik den ved min i 1914. Derfor er 4 navnetræk indgraveret paa skeden "JCK 1823, HCSK 1863, RHKj 1880, FHKj 1914". Kuri  st nok er denne dolk nu forbudt i krig, idet Genferkonventionen af 1864 har bandlyst t  m  ggede dolke, fordi de frembragte "for grusomme Saar", hvilket er værd at erindre i en atomtid.

Blandt mine andre krigeriske effekter findes ogsaa to taprifler, hver med svære metalbeslag, ladestok og sabelbajonet. Navnet stammer fra tiden f  r gev  rerne blev omdannet til bagladere, idet bunden var forsynet med en tap, der med ladestokken dels slog hul paa krudtkardusen, dels udvidede den svære blykugle, saa projektilet ved affyring kunne følge riffelgangens snoning. Disse taprifler havde Insurgenterne indkøbt i 1849 og blev derefter erobret af danskerne i Slaget ved Isted, hvor den danske h  r slog opr  rsh  ren.

Riflerne overførtes fra hæren til flaaen i 1853 og anvendtes her som skansevagts-geværer helt op til 1894, senere blev nogle omdannet til udskydning af nødraketter og var i brug indtil 1932. Paa den ene tapriffel er indhugget "SHIC", d.v.s. "Schleswig-Holsteinische J  ger Corps", og nok er det en dyster tanke, men teoretisk kan den have været i den Tyskers besiddelse, der i Slaget ved Isted 1850 skød general Schleppegrell, da denne i spidsen for en rytterafdeling under raabet: "Fremad Folk, det gælder Eders og min   re" huggede ind paa de slesvig-holstenske jægere.

Billedet viser nogle af de omtalte genstande samlet til belysning af teksten. Øverst de to kadetkaarder, derunder billedet af Søe-Arsenalet og min sabel. Til venstre: dolken fra Helgoland og til højre min officersdolk. I midten hænger Vagtchef skiltet og en gammel kompasrose, paa venstre side ses min faders marinekikkert, en tapriffel, en Lilje og hest-garde pallasken, til højre: min bedstefaders kikkert, en tapriffel, en Lilje og dragon-pallasken, derunder hænger to løvehoved-sabler.

Min soofficerssabel er et smukt vaaben med perlemorsgreb og hajskindsskede med maritime metalsymboler; jeg fik den i 1914 ved min udnævnelse til sekondløjtnant i soofficerskorpset ved 1. Verdenskrigs begyndelse, og den har oplevet den 29. august 1943 paa Holmen, hvor tyskerne bemægtigede sig den; senere blev den leveret tilbage, dog med brækket skede og med daværende Kronprins Frederiks spejlmonogram afrevet, hvilket han havde skænket mig, da jeg blev hans adjutant i 1926. Disse skader er dog senere blevet udbedret, og nu hænger den fredeligt i mit arbejdsværelse med sin porteepee i de oldenborgske farver og vil næppe opleve mere i min levetid.

Pudsigt nok har jeg en sidste reminiscens fra det kyrads, man bar paa Niels Juels tid, da disse efterhaanden blev reduceret til en graveret ringkrave og endte som vagtchef-skilt til at hænge om halsen, udstyret med en metalkrone over navnet "Vagt Chef" og anvendtes ombord af den vagthavende officer i et orlogsskib.

Mit Vagtchef-skilt ses paa et fotografi fra panserskibet IVER HVITFELDT's prøvetogt i 1886, hvor min fader som premierløjtnant bærer skiltet i en kæde om halsen. Det var i brug indtil 2. Verdenskrig, men er desværre nu afskaffet.

Denners berømte maleri af Tordenskiold med brystharnisk er ukorrekt, thi af hans "Stervbo" fremgaar, at han aldrig har ejet et saadant.

Til den maritime afdeling i min lille samling hører ogsaa de gamle illustrerede kompasroser, nogle skibstegninger, hvoraf en af Kadet Willemoes, og et lille lommekompas i citrontræs kasse, samt en engelsk marinekikkert, der begge har tilhørt min kones morfader, der var norsk soofficer og nogle aar gjorde tjeneste i Royal Navy, bl.a. paa togter til Syd-Afrika.

De engelske kobberstik fra 1747 har en særlig iøjnefaldende virkning med gengivelse af de dekorative engelske orlogsskibe, og en samling af Lahdes smaa kolorerede tegninger af "Klædedragter i Kiøbenhavn", forestillende uniformer fra Søe-Etaten fra 1806 hører ogsaa med i billedet. -

Næring for fantasien giver dog maaske mere end noget andet min bogsamling, der bl.a. spænder over første udgaver af "The Works of Captain Marryat" til "Den parlamentariske Kommission"s digre bind fra tiden efter 2. Verdenskrig, men en nærmere omtale heraf vil føre for vidt og maa vente til en anden gang.

Frits Hammer Kjølsten